

249339

П. А. КУЛІШ

КРАШАНКА

РУСИНАМ и ПОЛЯКАМ

НА ВЕЛІКДЕНЬ 1882 РОКУ

вїдана тїном другим

з ДОДАТКОМ ПОСЛІСЛОВ'Я

У ві Львві
з Друкарні Товариства імени Шевченка
під зрядом К. Беднарського
1882

П. А. КУЛІШ

КРАШАНКА

РУСИНАМ и ПОЛЯКАМ

НА ВЕЛІКДЕНЬ 1882 РОКУ

вїдана тїпом другим

з ДОДАТКОМ ПОСЛІСЛОВЬЯ

У ві Львóві
з Друкарні Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Белнарьського
1882

Накладом Автора.
БІБЛІОТЕКА

Івано-Франківського
педагогічного Інституту

Inv. 249339

СЕ ХРИСТОСУВАННЕ З ДРУЗЬМИ Й ВОРОГАМИ

БІДОЛІШНИЙ А́ВТОР

СТО́ЯЧИ МІЖ СЦІ́ЛЛОЮ И ХАРИ́ВДОЮ

БЛАГОГОВІ́ЙНО ПРИСВЯ́ЧУЄ

СЛОВО́ДЖЕНИМ ОД НА́ШОЇ ВЕЛИ́КОЇ ТУ́ГИ

МУ́ЧЕНИКАМ ЧОЛОВІКО́ЛЮ́БСТВА

ТАРА́СУ ШЕВЧЕ́НКОВІ

И

АДА́МУ МИЦКЕ́ВИЧОВІ

Слава въ вѣшнихъ Бóгу, и
на землі миръ, въ челоуѣцѣхъ
благоволѣніе. — Воскресѣніа
день, просвѣтитесь людіе...

Церковня піснь.

Браті, забудьмо давні чвѣри,
Та засвѣтімо свѣтло вкўні...

Хуторна Поззія.

Не малій ми на́рід, дарма ще
нас не добачають на́ші сусідо
у своїм величя́нні. Не малій
ужé тим, що, до́кіль стояли ми
за Пóльщу, під пято́ю в Ляха́
извива́лась Москва́, а як поча-
лі стояти за Москву́, ста́ла тогді
Пóльща пища́ти під пято́ю в Мо-
скала́.

*Зазивний Лист до Української
Интелігенції.*

I.

Панóве Русині́, лю́бі на́ші українські ро́дичі,
и ви, Панóве Полякі́, не чужі нам Українцям лю́де!
ра́ди свѣтлого свѣта, котрэ́ гово́рить нам, що на́ші
прѣдки воскресли в на́ших ду́шах и ми самі́

воскрéснемо в дúшax нáших потóмкiв, побесiдуймо вкúпi про те, щò в нáми дiялось и щò з нáми дiецця нiнi.

„З истóриєю трéба за все рахувáтись“, промóвив одiн из великих нáших сучáсникiв, слáвний чоловiколюбством перá свого, *) — рахувáтись аж пóти, скáжемо вiд сéбе, пóки заспокóймо в собi невмiрúщого дúха прáвди. Мúсимо з нею рахувáтись и за нáшi недóмисли.

Тяжкá и шкoдлiвa тёмрявa окривáла наш український рóзум из дáвних давён, щò до нáшого нарóднёго прáва, до нáшої громадзької прáвди, до нáшої одвiчáльности перéд судóм култьóри, сим прáведним ареопáкгом нарóдiв.

Посéрдили нас из Ляхáми лúде богобоязливи, богоугóднi, богонóснi, богоподóбнi и мáло-мáло не богорiвнi. Посéрдили вони нас из великої своéi прихiльности до нáших неписьмённих прéдкiв, з великої своéi рéвности не по рóзуму, и от, ми аж и дóсi не перестаємó однó на 'днóго важким дúхом дiхати.

Ще зáдовго до Татáрського Лихолiття, апóстоли христiянської любóви и богослóвської ненá-

*) Victor Hugo, „Les Misérables“.

висти поучали на Дніпрі, що всі латінці — Божі ворогі, грішнійші кривобою своєю вірою над розбишак и харцизяк, непростенно грішні перед Богом и перед людьми,*) а на Віслі проповідували с такою ж самою християнською кротою, що „Русин тільки ляцькою кровью гасить своєю біснувату ненависть и застарілу жадо́бу помсти“.**)

По Татарському Лихолітті, ще до настання в Польщі ізуїтства, Ляхи в наших владик-архиєреїв були „бісові пекельники“, а Русь у римського прелатства не прекладалась над Жидову. Навіть у поважних королівських грамотах руські церкви именовано синагогами; а посполітим польским правом руських попів повернено в підданство нарівні з мужиками. Одімати в нас „духовні хліби“ сьакім чи таким робом уважали благодішні прелати ділом спасенним и богоугодним. За те ж и наше попівство не мало собі за гріх видумувати и про самих прелатів, и про їх духовних годіванців, папів, такі речі, які тільки була спроміга відумати.

У XVIму столітті лютеранська та кальвінська колотнеча за віру прибавила руським попам завзяття, не прибавивши науки. Плєскати язиком,

*) Преподобний Феодосій Печерський.

***) Такий же преподобний Кадлубек.

а потім писати неможібні рѣчі й пером стало у них таким звичайним ділом, як и клепати в монастирське біло.

II.

Козакі, не даючи вдові кїевського князя Симеона Олельковича господарювати, змусили її благати короля, щоб він узяв собі непокійний Кїів, и дав їй у заміну Пинськ ис Кобрином та Рогачевим, *) а ченці пишуть у своїх хронїчках, що Ляхі силоміць зробили з руського княжества польське воїводство.

Козакі нападають розбѣем на Межїгорського Спаса, граблять и монастир и церкву, завдають „благочестївому“ чи „православному“ игуменові крїваві рани; а кїївські ченці тїлько й знають, що зневажати перѣд своїм народом Ляхів, забуваючи про те, що кривсвїрні Ляхі з великою труднотою підняли Кїів из останнїї руїни послї Менгли-Гиреевої пожежи, и вѣржували за христїянським монархом сей пограничний гѣрод одним рицарським самопожертвоуваннем первих воївод своїх, котрі служили „кресѣву“ службу не стїлько королєві, яко санѣвники, скїлько христїянству, яко воїни святѣго креста.

*) „Археографическій Сборникъ“, VI, 88.

Первий бунтовник протів благочестівого пана, князя Острозького, козацький гетьман Косінський, не поліг у них, як було справді, у нападі на другого благочестівого пана, князя Вишневецького, в Черкасах. Ні! в чернечих хронічках записано, що Ляхи замурували ёго живцем у стовп серед Варшави.

Другого бунтовника, Наливайка, що чинив розбишачькі похвалки на Краків, на всю шляхту и на самого короля, козаки не видали коронному гетьманові серед боєвого свого коша, и не прийняв він заслуженої кари від катової сокири в Варшаві. Ні, ні! чернечі хронічки оповідають, що ёго спалено живцем у мідяному волу, за ёго б то оборону віри благочестівої.

Минаючи інші такі відумки, и між ними по-півське підпалюванне міжнароднього ворогування в знаній кожному Львівській Літописі,*) спогадаймо напасника на культурних людей, Остринина чи Остриницю. Сей у літописних наших споминках не покинув товаришів свого бунту серед гарячої битви над Сулою и не наложив головою у домовій бучі с козаками в Чугувщині, як се ми знаємо з московських воеводських „отписокъ“. О, ні! Из мизерного легкóдуха и зрадливого вткікача зрób-

*) „Исказаніе Лѣтомъ отъ Рождества Христова року 1498 и по немъ будучихъ до 1649“.

лено в нас мученика инквізиторської лютости Ляхів, котрі, мовляв, ростерзали серед Варшави навіть и жінок и немовляток тих значних козаків, що похáпано б то їх разом з Острияницею на богоміллі, як їздили козаки дякувати Бóгу за свою велику побіду над Ляхами та за вимушені в Ляхів пакта.

Сєгó мало. У Літописі Величка, злосліві прѣдки переховали для легковірних потómків универсал Острияниці про нелюдське тиранство лядзького рѣтмистра Геродовського. По сємú широко-вещательному универсáлові, небувалий ніко́ли Геродовський вироблював такé, що, поки ми самі були неуками в истóрії, ми вважали довгом своєї чести помститись хоть слóвом, коли не длом, над губителями на́ших прѣдків. Як же то почувались у сѣрці своїм на́ші ви́кохані в чернѣчих бурсах прадіди, почитуючи сі брѣхні! Як дѣмонські палав їх дикий дух, загорівшись од сєгó ехидного підпалу!

III.

От же старосвіцькі на́ші пісмѣнники не вважали своєї пекельної рóбóти за вчинок, протівний Христóвій на́уці, и найдоказнійшими томú свідітелями служать нам їх сопѣрники, просвічені далѣко більше на́ших попів и ченців латінські прелати.

Як одні, так са́мо й дру́гі працюва́ли з вели́кою е́нергією над за́сівом уся́ких ви́думок по те́мних го́ловах, працюва́ли с спасе́нною думко́ю — пере́тягти до́брих люде́й на ло́но справде́шної, як мовля́ли ті й дру́гі, хри́стия́нської це́ркви, на ло́но єди́ної, як певни́ли ти й дру́гі, спаса́ючої віри.

По церкв́ах и по косте́лах, по монасти́рях и по кляштор́ах, по ру́ських бу́рсах и лати́нських колме́гнумах, по богобоя́зливих дома́х и вся́ких збо́рищах, предств́ялась то́гді знева́жлива для це́ркви ярмарко́ва сце́на, ще гірша ві́т ті́бі, котра́ так возму́тила Христа́ в Ерусали́мському хра́мі. Взива́ючи себе́ навза́єм Хри́стовими проти́вниками, обі́дві сто́роні хапа́ють за по́лу вся́кого зустрі́чного и попере́чного, оббри́хують сво́іх антакго́ністів и грубийні́ськими и найделі́катні́йшими ви́разами, лестя́ть и насміха́юця, вгово́рюють и знуца́юця, блага́ють и погро́жують, обма́нюють и тира́нять, підкупо́вують и вбива́ють на сме́рть, аби́ ті́лько попере́т́увати люде́й иш чужо́ї фа́брики суеві́рства у сво́ю вла́сну.

Серед се́го ярмарко́вого га́ласу й ква́лту, умствє́нна те́мрява, бескрити́чність и легкові́рність, під на́звою побóжності и благоче́стия, пану́ють над ба́гатими и вбо́гими, яко́ї б ні бу́ли вони́ віри, и в цій погі́бельній те́мряві, серед пого́ловної не́приві́чки до яко́го не́будь ана́лізу, до яко́ї не́будь

прóвiрки слóва дiлами й вeщáми, у напúщеному богослóвами туманi вiдумок про нéбо й зéмлю, двi зóвсiм iншого покрóю сiли рóблять щиросéрдих, так сáмо як и нiцих, фабриkáнтiв суевiрства своїми знарiддями до панувáння над лóдьми перевагою сiли и спокúси. Москвá й Пóльща, цáрство одного и цáрство мнóгих царiв, корiстуюця незгóдою порiзненоi Рúси, и ту смертeльну ненависть, котрóю духóвнi лóде надiхали прихiльникiв кгрéцької и латiнської цéркви, обертають у велике двiгало людзькiх сердeць на пiдмóгу самодержáвнéго абó мнoгодержáвнéго панувáння.

IV.

Благочестiвi попi, забезпéчуючи собi духóвнi хлiбi, нахилiють козáцтво до пiддáнства москóвському царéвi. Католицькi ксёвнзi шкóлами та костёлами припáюють козакувáту рúську шлiхту до шлiхти пóльської нероздiлiмо. Прáвда з Непрáвдою хóдять промiж мiром обнiвшись, и найлúччi лóде вiку свогó помилююця, котóру з них як звáти.

З одного бóку преподóбнi пóсники та святi мовчáльники гóрнуця до п'яного козáцтва, не вважаючи на те, що сi зашiтники справдéшнiї христiйнської цéркви, воюючи мусульмáн, дёрли христiйн и за границею й дóма „бiльш, нiж би

змогли вкупі Турки с Татарями“.*) З другого боку король, серед зызуїченої своєї ради, ясує на сіймі, що лўчче нехай згине з ним самим Польша, ніж поступитись Крєкам хоть латїнськими недобїдками.

Роспочинаєця нескінчєнна нїзка вворўжених гарматами королївських коммїсій на вгамуванне козацтва, котрє одну рўку простягало до Москви, де царював єдиний, мовляли попи, сияющий під сонцем благочєстївий монарха, а другу до Стамбула, де „повелитель чотирєх концїв свїту“ настановляв за грїши восточного папу. Хбдять коронні гетьманї по Україні, обороняючи шляхецький, мїщанський, мужицький, ба и чернєчий добробут од доморослої орди; а с церковних та монастирських закутків шїриця глуха пропакганда протїв лядського зїмаху на благочєстие, и від Києва до Львова росхбдиця чўтка, що на походах жовнїре вистинають зустрічну Русь у пень не за щб єнше, як тїлько за те, що вона — Русь, и наступают на Україну для тбго, щб вїрїзати благочєстївих до ногї по саму москбвську гряницю. **)

*) Слова королївського посла до козакїв перед Хотїнською войною.

**) Львівська Літопись, мемуар якогось попа.

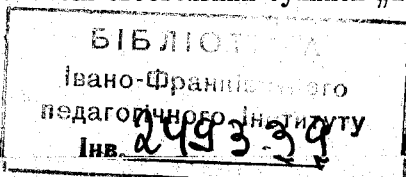
Серед сібі смúти, запорóзькі чуприндирі торó-
 чять по шинка́х та по ярмарка́х готóвим на все
 обі́рванцям про на́ругу Жи́дів, па́нських прислу́ж-
 никі́в, над благочесті́вим христия́нством. Про
 одно́го Жи́да опові́дують, що в не́го в ле́ху о́браз
 Иису́са Христа́ при́біто до землі́ чотирма́ цвѝхами,
 о́чі є́му повиколу́пувано, гру́ди, ру́ки й но́ги по-
 пробі́вано; про дру́гого, що не да́є козака́м и му-
 жика́м ключі́в од це́ркиви, щоб охристі́ти дити́ну
 або́ звінча́ти молоді́х; про і́нших Жи́дів, що на
 одній ми́лі станові́ли по трі́ корчми; ще про і́н-
 ших, що позарандóвували всі „коза́цькі рі́ки“,
 загніздівши́сь на Самáрі, на Сакса́ні, на Гнилі́й,
 на Пробо́йній, на рі́цці Ку́десці, у такі́х незна́них
 пусті́нях, на такі́х полуві́думаних урóчищах, де
 й козака́м-бурла́кам не бу́ло приста́новища, де на-
 ві́ть Самуї́л Зборóвський поміра́в з низовця́ми від
 бесхлі́бья и безві́ддя. Слі́пе кобза́рство, спаса́ючи
 ду́шу по монасти́рях и пѝянствуючи с козака́ми
 по шинка́х, скла́дує ду́ми про сю тяжку́ на́ругу,
 котрі́ й до́сі россі́йська историо́кграфія, цура́ючись
 крити́ки, прийма́є à la lettre за истори́чні свіді-
 тельства. Шко́дливі ві́думки католи́цького ізуї́цтва
 знахо́дять собі́ wet za wet у ві́думках запорóзької
 голо́ти, котру́ наві́ть найуче́нші и найпобóжніші
 украї́нські попи́ тогоча́сні имену́ють „пресла́вним
 Ві́йськом Запорóзьким“ — и ши́риця по всі́й

Русі кривава ненависть до людського та до панського імени бліп.

Немногі тільки (як и на всім світі немногі, починаючи від часів Содома й Гоморри) праведно розумні душі, стоять крótкою вірою своєю и незасліпленою страстями правдою — з одного бóку, протів ласих на духовні руські хліби латінських прелатів, з дрúгого протів зрадливості своїх владик архиерéів, с трéйтёго протів любостяжання и бессердéчності пішного пánства, ш четвёртого протів дівого в своїм нéтямі и занедбáнні мужицтва. Та спасéнне діло їх чістої чоловічної жи́зни, серед мизéрних діл людського звірювання, зістаєця лéдві видімим для истóрика, мов ясна іскра в пóпелі, перехóвана дóлею про далéку руську и пóльську бóдущину.

V.

Не дбаючи про сей тїхий невечéрній світ, байдужні на ёго животворне сяєво козаки вербóють у свої кúпи молóдїж, рождра́жену дéспотством непорядних батьків своїх, виховану серед хаосу середнєвікового громадського життя, відóпхнену від „шкільної чáши“ її зловредною гіркотóю, зіпсóвану в ремеснічих цехах цеховóю кривдою и вся́кою роспу́стою. Своім своєвóльним бу́йнням „по світах“,

вони протестують проти́в леда́чого життя́ в городо́вій Україні, и зго́рда титу́люють себе́ в сво́єму за́порозькому схови́щі „д о б р и м и м о л о ц я м и“ . От же й сі бунтовники́ проти́в до́машнєї, грома́дянської и церко́вної опе́ки за все й про все, що їм не до вподо́би на Вкраїні, винува́тять у в оди́н го́лос па́нські поря́дки, да́рма що се бу́ли еди́ні може́бні поря́дки у тяжкі́х обста́винах Української на́ції. Виду́мують вони́ великі́ па́нські проти́в них кривди, икгно́руючи свої́ ді́ки проти́в пані́в ви́брики; роспро́стира́ють на всю шля́хту леда́че де́споцтво кілько́х пога́нців, гіркі́х перш усє́го самі́й шля́хті; ма́люють па́нський по́бут на Вкраїні ра́ем, а му́жичький пе́клом, и втелю́щують свої́ тенденці́йні відумки на́віть захо́жим на Вкраїну чужозе́мцям, на́віть такі́м па́нським офіці́ялістам, котрі́ хва́лились пере́д земля́ками свої́ми, що за 17 лі́т служ́би в украї́нського ма́гната оса́дили на тата́рських шля́хах и ді́ких поля́х півсо́тні вели́ких сло́бід, чи то в оль, роско́лонізува́вшихся по́тім у ти́сячу сіл.*)

За городо́вим и сі́льським гульта́йством, за́тягненим у за́порозькі за́тязці, цехо́ві лю́де не зна́ють, що робі́ти с свої́ми ремє́ствами, кра́мніми ко́мбярми, ви́нницями, бро́варя́ми; а за шля́хецькими

*) Францу́зький инже́нір Бопла́н, слуга́ Стані́слава Конє́цьпольского, знамені́того коро́нного гетьма́на.

охочокомонниками, мало чим луччими від козаків, за тими рóтами та хорóгвами, котрих поси́лано розганя́ти коза́цькі кúпи, купці покида́ють бі́ті шляхі́, тиня́юця з воза́ми по мані́вцях, и плáтять важке́ прóмито замі́сь лéгшого мiта. Україна ко́лотиця невгаву́щим ко́лотом п'яно́го бунту з одно́го бо́ку и впова́женого посполі́тим пра́вом розбо́ю з дру́гого. Благочесті́ві ченці́, швє́ндяючи в Москвú по „милості́ню на церко́вне стрóенне“, мовча́ть пе́ред царє́м, ніби набра́вши в рот води́, про коза́цьке хижа́цтво та розбиша́цтво, и краснорі́чиво зверта́ють невгаву́щу украї́нську ко́лотнєчу на пані́в та на шля́хту, що пійшли́, мовля́в, то в латі́нство, то у вся́ке ерети́цтво, и тя́жко ті́снять благочесті́вих христия́н, „наипа́че ж козакі́в“.

Тим ча́сом зызу́ичені прелáти лáзять по за́мках по́льских „коро́лът“, и пе́ред і́х таки́ми ж висо́кими престóлами, як и престóл москóвського самоде́ржця, винувáтять за все й про все кудла́тих схизма́тиків. Не вважа́ючи на те, що Налива́йко гра́бив попівські́ двори́ й церкві́ так са́мо, як ми́щанські́ комóрі, па́нські́ за́мки и мужі́чі осє́лі, взива́ють усє́ духовє́нство кгрє́цької ві́ри Налива́йковою Сє́ктою, взива́ють Налива́йками и Налива́йковою Сє́ктою на́віть ис костє́льних каза́льниць, на́віть уста́ми таки́х прорє́чистих апóстолів латі́нства, як Фаби́ян Бірковський. А і́х духо́вні годó-

ванці, такі поважні, заслужені и письменні люде як князь Криштоф Збаразький, замість того, щоб запомогою та наукою підняти руських попів из узаконеного польским правом мужицтва и підданства, плямують перед королем словами: *genus sceleste hominum*, все руське духовенство поспіль.

Так-то дві гарні, найгарнійші в світі славянські народності, а в них дві рівновагові половинні спасенної асоціації „капітала“ *) с працею и робіти розумової з роботою мускульною, нацьковані одна против однієї лукавими або сліпими вождями, готові були впітись одна в одну зубами, на погібель землі, дорогі обом їм.

VI.

При таких обставинах, наступила татарокозацька чи козакотатарська Хмельницина, ведучі за собою рідну сестру Татарського Лихоліття — Велику Руїну. Дарма що козаки побивали руську благочестіву шляхту за одні с польскою латинською, чи то б то нечестивою, пліндрували можновладних культурників и колонизаторів України за одні з дрібною шляхтою, котру сама пісня народ-

*) Се слово треба розуміти в політикоекономічнім значенні.

ня зве хліборобами; дарма́ що коза́цька „та́борщина“ попро́різувала Ру́ську зе́млю безлю́дними шля́хами завширши́ в пять и де́сять миль; дарма́ що коза́цькі гетьма́ні роспла́чувались из мусульма́нами однові́рним наро́дом свої́м, свої́ми підпомо́шниками и поту́жниками, — за все й про все винува́чено на Вкраї́ні Ляхі́в. Дарма́ що ся бага́та и лю́дна тогді́ над саму́ По́льщу зе́мля, текуча, мовля́ли, молоко́м и ме́дом, за коро́ткого коза́цького панува́ння звелась ні на́ що, окри́лась німі́ми городи́щами та се́лицями, забі́мла людзькі́ми черепа́ми та кістяка́ми, — вина́ па́дала на одні́х пані́в Ляхі́в, котрі́ми по́ні с козака́ми протурча́ли у́ші наро́дові з на́шої сторо́ні, так са́мо, як с по́льскої ксе́ндзі́ с свої́ми годова́нцями протурча́ли у́ші пана́м, па́нським сина́м-колле́кційнта́м и всі́м, мовля́ли, „до́брим като́лікам“ Налива́йковою Се́ктою. Дарма́, на оста́нок, що Хмельни́цький був ра́зом и туре́цьким и моско́вським підда́ним, що на́віть наро́дня пі́сня прокли́нала ё́го за росла́ту с Та́тарами украї́нськими парубка́ми, дівча́тами й моло́ди́цями,*) — имя́ „Коза́цького Ба́тька“ просла́влялось на Вкраї́ні, як Мо́йсе́еве.

*) Ся пі́сня дожи́ла до на́шого ча́су. Як вільно ще бу́ло этнографува́ти промі́ж наро́дом по Вкраї́ні, я записа́в її в рідні́й око́лиці Хмельни́цького и напеча́тав у I-му то́мі мої́х „Записок о Ю́жной Руси“.

Письмѣнні українські люде не так хотїли, як м'усили прославляти Козацького Батька и за животá ёго, и по смѣрти. Не говоримо вже про козацьких архиерѣїв, котрі „якоже рїза въ кровї намóчена не б'удуть чїстї въ вѣчное врѣмя“.*) Спогадаймо тїлько те, що значня частїна шляхти, навіть людѣй дóбре вївчених по за границями Пóльщи, обернулась, під час Руїни, в козацтво. Тяжкі криминалісти, безнадійні стратѣнци, легкод'ухї зрадники культури европѣйської силкувались опаск'удженї козацьким ремѣством именá свої підняти вгóру до героїзму чѣсти, віри и посполїтого добрóбуту; видумували великод'ушні прокламації а posteriori козацьких б'унтів, и сочиняли в підрóблених літописях такі справдѣшні пóдвиги, як на вербі грúші, абї в тѣмне потóмство свóе перейти не бешчѣсними палїводами.**)

*) Исаїя гл. XV, ст. 21.

**) Що працювали вони не дáрмо, се ми вбачáемо в тїм, що фалшовану прокламацію Хмельницького, під дáтою 28 ма́я 1648го рóку, Ахеографическая Комиссія напечатала між своїми Актами, а рóків через десяток переложїла францúзькою мóвою в ширóкому quarto, котрїм хотїла „объяснити“ Европі „исторїю Югозападнаго Края и его отношенїй къ Россїи и Польшѣ“. — Сѣмú постїдному для исторїчнѣї науки и громадзької повáги документóві дано ось яку назву: „Универсалъ Гетмана Войска Запорожскаго Богдана Хмель-

VII.

По Великій Руїні, роздérто Україну надвое и перéтято Дніпрóм. Татáрський бéріг Славутиці, під москóвським панува́ннем, осіло коза́цтво,

ницкаго Жителямъ Малороссійской Украины и Козакамъ, въ которомъ, изображая жестокия утѣсненія, претерпѣнныя ими отъ Поляковъ въ вѣрѣ, чести, имуществѣ и самой жизни, убѣждаетъ ихъ соединиться съ нимъ для защиты правъ своихъ вооруженною рукою“. — Мúшу оговоритись, що Археографическая Коммиссія зробила се не с політичнёго ехидства. Се в неі була —

„Незнанья жалкая вина“,
як сказав Пушкін про Татáр.

Величні пóдвиги так названої „общерусской“ историографіі здаюцца вже якоюсь дiкою мрією. От же вони здаюцца дiкою мрією тiлько тим, хто не вдовольняецця самою „фабулою исторіи“, и бажае вбачати исторію „описательною соціологією“, наукою вбеспечення громадського добробуту. У полуночнім Вавилоні не хочуть сего знати. Там не тiлько ніхто не вважае на такі наукові скандали, як піднесенне Европі затемнення исторіі Югозападного Края під назвою „объяснення“, та ще й того загукують, у когó є очі, щоб бачити.

Се ж дрібна дрібнота робить такé з исторією вгорі, а спогляньмо, щó вона витворюе внизу. Не знаючи и не хочучи знати, як у всёму світі преобразилась ужé исторія під надихом „правдiвої релігiї“, чи

позаймавши панські землі під свої займанщини. Р у с ь к и й б е р і г, порожній и безлюдний, доставсь надполовиненій Польщі.

Вважаючи по переко́рах и нарека́ннях козацьких од Налива́йка до Хмельницького, трéба бу́ло б сподіва́тись, що на Тата́рському бо́ці Дніпра по-ста́не житт́е ра́йське, а Р у с ь к и й б і к зіста́неця пекельною пу́сткою, с котро́ї вся́ка жива́ душа́ втека́тиме в моско́вську Гетьма́нщину, до своі́х, як у кобза́рських ду́мах уте́кали невольники из землі туре́цької, из віри бусурме́нської.

Вважаючи по то́му, що в переказах письме́ників украї́нських, пані жи́лі на Вкраї́ні як у ра́ю, а мужики́ му́чили́сь як у пе́клі; що, по ба́бським ро́сказням на́ших исто́риків, не бу́ло міри людсь-кій тісно́ті, нево́лі и на́рузі під ля́зькою кормі́гою

то „поєзі́ нау́ки“, вони́ ро́блять її іграшко́ю сво́єї ум-ственної ди́кості, и на́віть по́роч ис протéстами лю-де́й тяму́щих печатають між неруші́мими фа́ктами такі паду́щі фа́кти, як те, що Мельхиседе́к Яворе́ський святі́в гайдама́кам но́жі, а Го́нта рі́зав своі́х діте́й.

На біду́ обо́м наро́дам, и в по́льській пресе́ позаво́дилось таке́ ж саме лі́тературне гайдама́цтво. Му́шу с само́ї ціно́ті націо́нальної про се нагада́ти. Бо ви-но́шу з рідної ха́ти смі́тте не для то́го, щоб сусі́де зна́ли, як її занехлю́бено, а для то́го, щоб, хоть ис со-ромá перéд проста́цькою ха́тою, держа́ли вони́ своі́ пала́ци че́пурно.

у землі, текучій молоком и медом; що, по кобзарським думам, панські підпомогачі Жиді, мало того, що глумились из Божих церкв, та и в самого неборака старця одіймали випрохані попід віконню яйця; вважаючи це все, треба б логічно думати, що не полізе чоловік у ярмо, котрє розбив серед кривавої поводи, и не вернеця в пекло, с котрого втік осмалений и скалічений.

Ні! от же бо ні!

Скоро забезпечено трактатами нову грانیцю москóвської Гетьманщини від польської України, зaráз починаюця величезні втеки невідневóленого нікому козацького наро́ду під шляхецьке пануванне... Ті самі люде, с котрих, по кобзарським думам, так гірко знущались и по господах и по церквах Ляхі та Жиді (и коли ж, nota bene? тогді, як у ко́жного в руках була шабля́ка, а перéd очима тисячостежковий шлях за Порóги!); ті самі люде, котрим безбо́жне, беззако́нне и людоже́рне панство завдавало Перóнівські инквизиційні му́ки и диявольські кривди; ті люде, котрі, с по́півського на́диху, галасували, що лу́чче жити в ту́рецькій невóлі, ніж під лядзьким пануваннем, — тепер тіснулись на зе́млі тих самих Конецьпольських, Потóцьких, Каліновських, Вишневецьких, Любомірських и т. д. и т. д., котрих силкувались измести́ з лиця землі, вірізати до но́гі, відушити

по Україні, по всій Русі, ба и по всій Польші, так щоб и духу їх нігдє не пахло.

За малій час, на вдивовіжу историків, порожнє поприще Великої Руїни зробилось вельми людним, веселим, розкішним, и зацвіло такими достатками, що самі дідичі, сині и внуки козацьких недобитків, сідаючи в Варшаві, питали в своїх осадчих та кугубернаторів: „Звідкіля се ви берете такі гроші? Чи не познаходили ви шведських скарбів, що шлетє нам стілько золота й срібла з України“?

Чим же подякували панам Ляхам козацькі та москóвські втікачі за розкішне пристановище и за ту вольну волю в купецтві, ремєстві, господарстві и громадянстві, котра на злітій лицюкою и козацькою кровью землі виростила пишнobarвистий, співучий и танцюристий рай? Се знов така загадка, що ключа до неї треба шукати аж у преподобного Θεодосія Печерського, аж у святого Кадлубка Надвислянського.

По старій пам'яті, українське гультайство (такє самє гультайство, якє повлазило тепєр з обóх сторін у міжнародню прєссу) знóхалось из Запорóзьями; по старій пам'яті, українська темнóта наставляла ўхо своїм диким пастирям душ (а дича сих благочестивих пастирів ще побільшала пóслі Хмельницьчини); по старій пам'яті, вікохана віками злóба

на панів Ляхів опанувала невпотужнений освітою рózум упечатливої, мечтáтельної, завзятої по своїй природі мáсси, та й поновíла під корогвáми Залiзникá й Гóнти ту, мовляв, „честь-слáву, вiйськóву справу, що самá себе нá смiх не давáла, нéприятеля пiд нóги топтáла“.

Як пéрше ехiднi лóде двiгали до своєї метi п'яне гультайство и дурне (бо не освiчене здорóвою наукою) мужицтво то гризни́ми, то прина́дними вiдумками, то на остáнок татарським террóром, так и тепér пiдняли ёго вiдуманóю Золотóю Грамотою и вiдуманими Свячени́ми Ножа́ми, обнадéжливими я́коби дара́ми цари́ци Катерiни.

Зна́на по всьóму свiту Уманська Ризани́на 1768го рóку кiнула сво́е кривáве сáево на про-слáвлену коза́цьку завiрóху, на ту постiдну для нас пóру наро́днiй жи́зни, коли́, замiсь людéй, про-свiчених европе́йським гуманiзмом (котри́х могли б ми ма́ти, та не ма́ли, мiж своїми вла́диками й па-на́ми), проповiдниками на́шими були́ тёмни на о́чи и на рózум кобзарi, вiкоханi в ко́рчмах та в ко-за́цьких коша́х на́шi Гомери́, що восторга́лись на-вiть и похóдами в правослáвну Во́лщину, де ко-закi (вкóпи с Татáрами), мовляли вони́, во́лську кров иж жóвтим пiскóм у пóли мiшáли, во́лською крóвью рiчки й озéра випóвнювали, во́лським трó-пом гаткi й байракi вимóщували.

VIII.

Затёмнене підрóbляними докúментами и фалшóваними лiтóписями дiло Вели́кої Руїни, після її восхва́леної (о сóром!) українською мýзою имита́ції в Уманщині и Черка́щині, зробiлось ясним, — тiлько не для нас, не для коза́цьких правну́ків, котри́х москóвська пропакга́нда одурма́нила ще бiльш, нiж одурма́нила iзуи́цька на́ших антагонíстів, панiв Ляхiв.

Ми прислуха́лись жадни́м у́хом до гайдама́цьких пи́сень, до запорóзьких тради́цій, до красомóвних сеймовíх докóрiв „мóжним панáм, земни́м богáм“, за iх безумний на́дмир, робiли собі з урiвочних вира́зiв скрижа́лі завiту, и не ма́ли очéй на той добрóбут Украiни, головне́ джерело́ на́шої прорéчистоi мóви, на́шої голосно́ї и правди́вої як Господ́нє сло́во пи́сні, котрий коза́цтво двiйчи зни́вчило по посло́вицi: „Зла iскра и по́ле спáлить, и сама́ згáсне“.

Широ́ка на́ша письме́нність, втеря́вши ключ розумiння через прода́жність на́ших архиере́в и ренега́цтво на́ших дúкiв-срiбля́никiв, не привéла нас до мýдраго пра́вила: *audiatur et altera pars*. Вона́ задовольня́ла тiлько на́ше ази́цьке самохва́льство в виду́ европе́йської культу́ри, котру́ козаки́ припинíли своїми е́кгоiстични́ми, анти-па-

триотічними вóйнами не тільки в Пóльщі, та и в самій Москóвщині.

Перебравши в пам'яті всі пóльські кривди й хіби, від Болесла́ва Хорóброго, що гостюва́в силоми́ць у Києві, до оста́ннього Ляха́-жовні́ра, що підко́чувавсь під коза́цьких жіно́к на Україні; од пер́вого хлі́ба духо́вного, óднятого в Ру́сина, до оста́ннього переману ру́сінського бурсачка́ в лати́нство, — ми не диву́ємось вели́кій нена́висті до лядзького ко́дла, котра́ не в одно́го Ру́сина-Украї́нця ста́лась нечи́стим джерело́м у́мственної ене́ргки. Ляхи́ бо му́сили мсти́тись и мсти́лись над Ру́ссю за сво́ю надверéджену сла́ву, за сво́ю погу́блену оччи́зну, за своі́х батькі́в, маті́рок, браті́в, се́стер, діте́й и внуча́ток, на оста́нок и за своі́ ма́єтності на Україні, набу́ті не одні́м побраті́мством из ви́шшою й ни́шшою шля́хтою, ні! бо сі ма́єтності відку́плені у Татарві́ найблагоро́днішою пóльскою кро́в'ю; а по́мста и крива́ва ка́ра, яки́м би ми право́м її ні впова́жнювали, ще ніко́ли не сповні́ла душі́ винува́того і́ншими чу́вствами, опрі́ч звірі́чих.

IX.

Коли́ ж Русини́ призна́ють на су́ді сво́єї со́вісти, що бу́ло ш чо́го їм поробі́тись роздрато́ваними зві́рятами до прокля́того лядзького ко́дла, то

мўсять призна́ти й те, що Ляха́м бу́ло ш чо́го поробі́тись лю́тими пекельниками и Дракóнами сўдьями до ядові́того ко́дла ру́ського. З обо́х бо́ків на́ко́или ми сті́лько ехі́дного и крива́вого, сті́лько дурно́го и па́губного, що не́ма́ вже на землі́ й трибуна́лу, котрій здо́лів би нас россу́дити; а ми, замі́сь води́ з річки Ле́ти, жада́ємо по да́внєму, по ва́рварському, по звіря́чому „сво́ю́ біснува́ту нена́висть и застарі́лу жадо́бу цомсти“, як мовля́в підпа́люючи ля́цькі серця́ Кадлу́бек, гасі́ти кро́взю́ сво́го неща́сливого анта́гоніста. Так са́мо й Ляхі́, замі́сь то́го, що́б заго́їти тисячо́літні ру́ські ра́ни брата́рською підмо́гою в не́піднево́леній ні́кому про́світі те́много лю́ду, силку́юцца по да́внєму и правдо́ю и кривдо́ю наро́бити но́вих Поля́ків ис старо́ї Ру́сі, и в слі́поті сво́ій одда́ють ру́ську те́мноту́ да бідо́ту на пота́лу чужо́їдникам....

Та́йні и я́вні дві́гателі́ взаі́много на́шого во-рогува́ння, з обо́х бо́ків, давно́ вже втеря́ли сво́ї ча́рі над на́шими серця́ми и сво́ю зве́рхність над на́шими ума́ми; а на́слідки і́х погі́бельної робо́ти, сказа́вши в на́шій украї́нській душі́ о́браз на́шої старосві́щини, затума́нюють пе́ред на́ми й тропу́ до на́шої бу́дущини. Повбеспечу́вали себе́ на́ші слі́піі вожді́, мов ті со́ви, приста́новищем у роскі́шних церко́вних руї́нах на Захо́ді й на Схо́ді; а Ру́сини́ из Ляхо́м, гарячосе́рді знаря́ддя по́півської заже́р-

ливости, холодної и довговічній, як полярна крига, — з ласки добродіїв, що готові по всяк час рятувати чужі душі, не вмючи спасти своєї власної, опинились за залізними штабами потужного деспотства, за некрушійшими кратами безнадійної неволі.

Сидить завзятий Русин ис своїм лю́тим, тисячолітнім вóрогом, Ляхом, у тісній тісняві між двомá морями, и надіхана століттями омáни я́рость рóбить обо́х їх биснуватими. Мов два леві, перед котрими тремтів колись грізний для всёго Христи́янства Босфóр, — з великого жалю́ про те, щò бу́ло та й мину́ло, з великої роспу́ки перет тим, що му́сить пéвно бу́ти, роздирають вони́ тепер одін одному́ грúди до само́го сёрця, и позирають кривáвими очі́ма злóсти на ту втіху, котро́ю втішають спільних ворогів своїх. На сю мерзэну боротьбу́ тратять вони́ останні сїли, останні свої́ засоби, и, мов ті кглядіаторі́ перед римським собóрищем наро́дів, обоюдно готують собі́ смерть, котро́ю не хвалітимецця ні одін з їх потóмків.

ПОСЛІСЛÓВЪЕ.

Не купи хати, а купи сусіда.

Українська пословиця.

Ворога хлібом та сіллю карай.

Українська пословиця.

Дякую польській інтеліктенції, дякую братерським серцем за її просвічене вітання мого поклику до згоди з Русинами. Хоть, може, ще й небагато нас таких, у десятках мільйонів що обоюдним спочуттєм прихилиємось один до 'днього, та вповаю, що розпочинаємо новий період польскоруської жінні. Позад нас — тьма завзятого недомислу; перед нами — світ миролюбивої науки.

От же, виступаючи під осяйним науковим стягом, не хапаймося співати побідну піснь аж по́ти, поки побачять люде наші добра діла и восхвалять укупи з нами Создателя нашого серця.

Ще не зовсім позад нас та тьма, котру ми самоотверженно знехтували: вона ще густо облягає наш круговір и вимагає од нас ясних подвигів чоловіколюбства. Спогляньмо ж чоловіколюбивим оком перше всього на моїх критиків, на тих Русинів, що цураюцца историчнєї правди. Сі письменники живуть не

в ХІХму, а в ХVІІму століті. Тим-то й шкода з ними переко́рюватись. Не врозумляють їх, як бачимо, навіть и такі доводи, як пофалшовані літописи и повидумувані универсали. Міцно сидять вони у тому шанці, що спорудила їм бескритична историографія, и с фанатичнею одвагою репетують на весь світ, що українська муза не сплямувала себе, прославляючи гайдамаччину з її свяченими ножами, Золотою Грамотою и великодупними харцизьяками.

Не тратьмо дорогого часу, не варімо з ними води, а спогадаймо лүчче про те, як постають отакі критики, щоб запобігти сій лихій пошесті.

Постають вони в ХІХму столітті ретроградним унаслідуваннем жїзні ХVІІго століття, а ретроградствують через те, що не бачать ніякого путя в своїй бдущині. Ось придивімось лишень, милосердим оком до тих шкільних вертепів, у котрих руські педагожки вляють и сушать первоцвіт руської млоді: що там побачимо? Побачимо, що прокісну, терпку и гірку „шкільну чашу“ подає в нас и тепер бідолішнім хлопцям та сама схоластична рука, від котрі наші прѣдки втекали в козацтво. Побачимо ясно, що ні в порядку знаній, ні в підборі наук, ні в самому методі навчання не видно в воститателів руської млоді навіть и помислу про те, щоб знання в голові юноши організувалось у думання. Боліючи серцем побачимо незасліпленими схоластиком очима, що там, де найбільше ученє знає, там він найменше мислить, найменше розуміє.

От из якою підготовкою виходить из тёмного вертепа науки-муки бідолішний руський письменник, потративши на чужі мислі свіжу силу само-

рôзвою! и в якій же переходить він світ из цвiнтáрного склѣпу, котрий ви величаєте школою? Переходить він у той вiроблений мѣртвою схоластикую світ, в котрому жѣнщина, душа семѣйного и громадiанського життiя, являецця куклою, несвiдомою ни наук, ни искуств, ни шiршого пробування серед чужих людѣй, — шовковою, чи перкалевою куклою, байдужливою на всiкий прокгрѣс, тупою до всiякого вишшого настрою. Переходить у такий світ, де посполяте вббжество (до котрого Русинiв доведено по iзуiцькiй прокгрáмi) не даѣ ни пiльги, ни пiдпомоги замученому рутiнною працею рôзуму, а перспектiва жiзнi не сповняѣ сѣрця ниiкими лестiвими надiями. Такá бо (*nota bene!*) дбля всiх тих Русинiв, що iзуiти погордували iх в XVIму и XVIIму столiттi винародовити. Такá дбля тiѣi твердi Рѹси, що не притулилась до католицтва в XVIIIму столiттi и зрозумiла (на бiдѹ дiким рôзумом) дороге пра́во своѣи нацiональности в XIXму.

Не бáчивши з рôду iншого свiту, опрiч того, котрий не годiцця iнáкше звáти, як тѣмрявою; не читáвши ни́чого, опрiч хибá тих книг, що скитáюцця промiж людьмi, мов заблудiвши в дрiмучому борѹ; с сѣрцем пóвним жалю на людзькi крiвди и недовiрства до людзькi правди, виступаѣ полужамучений у школах горопáха Рѹсин на арѣну публицiстики, и як же ви дѹмаєте, він почуваецця посеред ширóкoi, вольноi арѣни слóва? Почуваецця так сáмо, як утiкáч XVIIго столiття, шкiльний *gibaldo flagitiosus*, посеред Чóрного Мбря.

Тим же порядком жiзнi, якiм одвáжний, пону́рий и рздратóваний рибáльдо подвизавсь у

ХVІІму столітті на полі й на морі, тим самим порядком ёго рибалдовський потёмок вербує нашого часу кругом себе ватагу людей несвідомих речі, и ширить між ними свої анахронистичні козакуваті мрії. Так як колись товариш Суліми, Павлюк, и після королівського помилування на ешафоті, не зрозумів, що козацьке відумане право підлягає правам, заслуженим у всьогосвітній культурі, — так и літературний гайдамака не хоче розуміти нічого, опріч тих диких, татаруватих ідеалів, які перед ним виставила козацька поезія та бескритична историографія.

Коли до сего прибавимо, що и с стороні традиційно ненавидних ёму людей багатих и потужних не всі ступили на новий путь жи́зні, показаний роду людзькому правосудною культурою; коли не закриватимемо очей на ті непра́вди, котрі витворююцья в світі під заслоною церковного благочестія, олігархійній госуда́рности и громадянської поважності: то образ многострада́льної польскору́ської старосвіщини побачимо перед собою в свіжих, ярко блискучих, кричущих краса́х. Перемінілись люде, не перемінілись ні їх напасті, ні їх турбо́ти на житейському морі.

Кого ж за сі напасті и турбо́ти винуватити?

Нікого, або всіх.

Винуваті й Русині, винуваті дуже за своє розбишацьке буянне серед краю, котрого за собою не вдержали и своїм власним за́ходом не впорядкували. Винуваті й пані Ляхі за деспотичний надмір свій у перевазі над ру́ською просто́тою, перевазі часто лукавій и ехидній. Для правдивого серця ру́ського, так само, як и для польского, сі обоюдни́ прѣдків-

єські провіни такі болючі, мов дві глибокі рани, на котрі нема ліків.

Чи подавав коли руку кглядітор кглядіторові після погібельного для обох ббю? Не знаю. От же нам треба подати, коли не хочемо сконати в неблі на постідній арєні, котрою зроблено для нас нашу рідну зємлю.

Од Русинів шкода ждати примірря: бо вони, яко нарбд, систематично придавлений убожеством и послідувший у цивілізації між усіма Славянами, не здоліють піднятись до самобусуду; вони, в своїм варваретві, почуваяюцця праведними, и в своїй несвідомості исторії, яко науки, здаюцця собі пекельно, не по людзькі вкрівдженими.*) Треба ждати каяття и вороття од багаччого, од потужнійшого, од вишшого,

*) Се показують и мої Зоіли. Мелють вони давно вже перемелене, и силкуюцця дискредитувати мене тим, що до „Крашанки“ я не додав доказу моїх историчних виводів, на котрі вони дівляцця, як телята на нові двєрі.

Здаецця, чоловік, просідівши в бібліотєках та в архівах десятки років и нанечатавши оберємок томів, має право промовити до добрих людєй на великдень без цитат и критичних аргументацій. А хто ви такі, ви, що позиваете мене и в роковє свїто на диалектичній суд? Объявите свої имена, и покажите науковї праці свої.

O ribaldi flagitiosi! та я ж через те й приїхав на підгірню Вкраїну, що на дніпровій Україні не вільно міні було людзького слова промовити. И оце міні довелось тут розмовляти с телятами! Ні, маю в Бозі надію, що, констатуєючи факти рбом широкї историчнєї критики, бачитиму кругом себе луччу авдиторію. А з вас уже и сам Господь Бог нічого не зробить: такі позабівано вам у голову цвяхи.

в про́світі, од свідомого в давній и новій політиці.

И справді польска интелікгенція почала вже зглибока міркувати, якім би то рббом поеднатись ій ис своїм тисячолітнім ворогом. Не входячи в причини рббрату с тією Рўсєю, котра колись давно и своїм рідним и польским рицарям складала побчесні пієні, quae dumae vocantur, ся благорбдна интелікгенція чўе тепер, мов одно велике серце, що якась нова и немину́ча біда, погрбжує Полякам од сего нещасливого рббрату в бўдущині.

„Trzeba chyba być ślepym (піше хтось у „Кравєті Краковській“), aby nie nabyć przekonania, że straszny grozi nam wróg we własnym kraju; my zaś wroga tego lekceważymy, nie obliczamy jego siły i jego potęgi, szyczymy z niego i tych, którzy nam o wpływie moralnym i o zasobach siły brutalnej opowiadają“.

Сей страшний брбг есь не хто інший, як той великий Нєтям, чи той тємний Недбмисел, що крїєцця в Рўському нарбді и визирає с кожно-го виразу єго письмєнного отаманья... Так, панбве брбтє, се брбг, се справді страшєнный, зловіщуватий брбг!

Чим же ви єго подўжаєте? Чим ви́зволитесь вїт того погібельного Дамбклового меча, що не знаєте, чи він тне самїх вас по шїі, чи, мбже, ваших дїтєй и внучаток?

Невжє ж бо дўмаєте подўжати свого брбга имитацією того необачного дєсопцтва, на котрє так гїрко нарекаєте в Москбвщині?

Дивлюсь я своїми очїма, як ва́ші гуманїсти, ва́ші прокгресїсти и культурники гасають по всїй Галичині та хапають навманя людєй рббом незабў-

того царя Миколая; дивлюсь и киплю сѣрцем у своїй немоготі впинити їх и задля Русі, и задля самі Польщі. Плямують вони сим полицейським гасаннем австрійську конституюцію, и возводять на висоту мученичества за національну справу навіть и таких людєй, котрі силкувались погасити йскру світу, що засіяла Галичанам в Україні. А ви сѣго мов и не бачите: бо навіть и ваші либерали знаходять щодь сказати в оправданне того, чого не оправдує ні християнське сѣрце, ні політичний розсудок. Хибі ж ревуть напобені волі над півними яслами? И чивжє ж у всій воолокки тілько Русин такий звірїка, що однаково лютє и голодний и нагодований? Не звертайте, панове братте, на німецьких олігтархів свої необачности; а лүчче поміркуймо вкупі, щодь се ви робите! Се ж ви поливаєте пломє олією! Се ви пускаєте воду на колєса тих млинів-вешняків, котрі перемєлюють стародавні козако-попівські відумки на новий лад!

А щодь вийде, панове Полякі, с сѣго мліва? Як вам здаєцца? Чи то ж вам лєгше будє рївноважитись из Руссю тогдї, як вона згодє и немовляток своїх, так як її саму згодовано? Або, мѣже, думаєте, щодь сїльскій пахарь не послухає мїського писакї, и розумнїше свогѣ кгазєтного отаманнїя розберє мїждонарѣдню справу? Чи, мѣже, вповаете до віку и до суду єго підпювати, підкупляти та піддурювати вкупі ж Жидами на вибѣрах? Чи сподїваєтесь давнїм їзуїцьким робѣм винародовити Русь принадним католицтвом?

Се все западні під вашими ногами; се підводні скєлі на вашому житєйському морі.

Ні! не переслідуванням письменної темноти руської, а братерською допомогою добробутові народу Руського и щедрим науковим світлом у вертепах мучительки науки запобігнете ви тому ліху, котрє вже з в'ашої власної прєсси промовляє до вас гблосом Кассандри...

Великодушні люде не перевелись між Поляками. Бо й до мене озвавсь один печатно по рїцарські и по християнські, немов би устами великого Яна Замойського:

„Dla osiągnięcia trwałej i rzeczywistej zgody z Rusinami gotowi jesteśmy ponieść nawet znaczne ofiary, bo rozumiemy dobrze, że od tego zależy cała przyszłość nasza“.

Нехай же се слово та ст'анецця ділом. Нехай не говорять міні Русині, що чували вже не раз та й не два сю польську пісеньку. Несіте, панове браттє, в'аші оfiару для рятування тёмних людєй од легковірности, а псевдопросвічених од гайдамацької философії. Несіте, та й не скупуйте: бо Небесам угодна тільки щедрота півна, щедрота б'ратня. Несіте, та й не лукавнуйте: щоб запомбжені и освічені Русині були в вас Русинами, а не Поляками. Несіте, та й не гайтесь, щоб не співнитись. Бо щїро кажў вам: що, передсуди передсудами, а правда правдою. Не наскрізь руське сєрце проточїла попївська православна та правовїрна хїморода. Ще вонó чує правду по Божому закбну природи людзькбї. От же сю руську придўшену и мовчущу правду т'яжко дратўє галасув'ата польска крївда. Пор'а, пильна пор'а однў втихомїрити, а дрўгу впинїти!

НБ ПНУС

249339

Перед сією „Крашанкою“ вийшла в світ книжка того ж автора, під назвою „Хуторна Поэзія“.

Слідом за сією „Крашанкою“ покине друкарню и зъявицца в світі первий том поперекладуваних з британської мови мовою українською „Шекспірових Творів“ („Отелло“, „Троїл та Крессіда“, Комедія Помилок“), а потім печататимецця ще вісім таких томів.

ІБ ПНУС

249339